

Píseň: S172 + modlitba

Čtení: Příkladky k Est 1 (vytisknout) + Est 2, 1-18

Minulý týden jsme se věnovali Est 1 a trochu také dějinám vzniku kánonu svatých Písem židů a křesťanů. Dnes začneme právě Příkladky k Est 1.

Příkladky

Hebrejský text knihy Ester vznikl zhruba mezi lety 460-150 BC. Tedy v období od konce vlády Artaxerxa (Xerxes I. – „Achašvéróš“) a pevným dokladem o výskytu „dne Mordekajova“, tedy svátku Púrím, jak je k nalezení v 2Makk 15, 36. To je text, jak je přeložen v ČEP. Při jeho překladu do řečtiny, do tzv. „Septuaginty“ (LXX; cca 3. st. BC) jeho překladatelé nejen ledacos vypustili, ale hlavně sepsali tzv. „Příkladky k Ester“, jež jsou v řadě verzí Bible přímo součástí spisu.

Příkladky k Ester obsahují asi šest „kapitol“, spíše vsuvek o různém rozsahu, ke spisu Ester. Doplňují něco k jejímu závěru, přidávají „předzačátek“, tedy svého druhu předmluvu k celému příběhu, a pak zejména modlitby Mordokaje a Ester, o kterých je v textu knihy Ester jen zmínka.

Tyto Příkladky vznikly právě jako snaha spis Ester „znáboženštět“. Hospodinovo jméno obsahují 42x, oproti Ester – 0x. Vsunuty jsou právě modlitby Mordokaje a Ester – což jsou postavy, jež byly a jsou mnohými křesťany vnímány jako nemálo problematické postavy. Hebrejský závazný text o žádných Příkladcích nic neví.

V Příkladcích lze číst také o Ester omdlévající před králem, o králi, který ji omdlenou bere do náruče a nese na trůn atd.

Dnešní oddíl dobře ilustruje způsob, jak se do onoho znáboženštění tito autoři pustili: Přesouvají váhu jednání na Hospodina, který, krom jiného, vlastně dopředu varuje Mordechaje.

Druhým výrazným rysem je apokalyptický ráz textu: Souboj dobra a zla, dvou draků, který je však již rozhodnut. Podobným stylem je psána např. kniha Zjevení Janovo, ř. „apokalypsis jóanen“.

Dochází však i ke změně dějové: Haman chce ublížit Mordekajovi a jeho lidu, protože varoval krále Achašvéróše před spiknutím dvou kleštěnců. A navíc je tento Haman, hlavní zloduch příběhu, na scéně od první kapitoly. V hebrejském textu, jak ho drží církve protestantské a židé, se Haman objevuje až v kapitole třetí, což má svůj význam.

Také je změněn Hamanův původ – o tom však více až příště, až se budeme věnovat Est 3.

Posledním závažným rozdílem, je Mordekajova odměna. V textu Est 2 není Mordekaj nijak odměněn za odhalení spiknutí proti králi. Ba dokonce krále varuje skrze Ester – tak být odměněn ani nemůže. V Přídavcích varuje Mordekaj Achašvéróše přímo a osobně, a je za to povýšen a odměněn.

I v tom můžeme vidět vlastně dodnes běžnou nespokojenost lidí s biblickým textem: Jak to, že někdo činí dobré, dokonce někomu zachrání život, a není odměněn? To je třeba napravit! Biblický text jsou však spisy o lidské zkušenosti s Hospodinem zástupů, Stvořitelem a Vládcem světa. A každý z nás by, myslím, potvrdil, že ani Hospodin neodměňuje každý náš dobrý skutek. A NZ to pak řekne na rovinu: „Řekne snad někdo svému služebníku, který se vrátil z pole, kde orál nebo pásl: 'Pojď si hned sednout ke stolu'? Neřekne mu spíše: 'Připrav mi něco k jídlu a přistroj se k obsluze, dokud se nenajím a nenapiji; pak budeš jíst a pít ty!'? Děkuje snad svému služebníku, že udělal, co mu bylo přikázáno? Tak i vy, když učiníte všechno, co vám bylo přikázáno, řekněte: 'Jsme jenom služebníci, učinili jsme to, co jsme byli povinni učinit.'" (Lk 17, 7-10)

To se však řadě židů nelíbilo – a nelíbí se ani řadě lidí, že důvěra Bohu a jednání podle jeho vůle není o odměnách (jakkoli přicházejí – od lidí i od Boha!), protože jejich podstatou je náš pokojný a udržitelný život jak v rodině, tak ve společnosti, v zaměstnání i v soukromém životě. A to je přece veliká odměna!

Přídavky také sdělují, že celé hrozící vyhubení židovského národa „zamýšlel udělat Hospodin“. Takové problematické formulace jsou časté v knihách deuterokanonických – a je to jeden ze silných důvodů. Taková formulace je totiž velmi ošemetná a nahrává

k mylnému chápání. Ano, Bůh vládne i nad zlem. Ano, je nadějně věřit, že i to zlé, co se mi/nám děje má v rukou Hospodin a má a bude v tom mít poslední slovo. Ale že by Hospodin zamýšlel vyhubit nějaký národ? To je proti všemu, co se vyskytuje v kanonických knihách, včetně prorockých spisů.

A poslední slovo k Přídavkům: Z toho, co jsem nyní nastínil, je snad zřejmé, proč je tento text pouze deuterokanonický. Není tedy plnou mírou, je pouhou „druhotnou mírou“, neboť z tohoto textu plyne mnoho nejasností a příliš mnoho lidských chtění. Tak je užitečné a moudré tuto a další číst, ale není moudré je používat jako míru lidského života a jednání. Ale o tom už jsem hovořil minule.

Est 2

Asi jste si všimli, že jsem nepřečetl celou Est 2. Neučinil jsem tak nejen z důvodů časových, ale také obsahových. V závěru druhé kapitoly se již odehrává další děj – proto ho necháme na příště.

Opět zde udělám drobnou odbočku k Bibli obecně: Dělení na kapitoly a verše je záležitost pozdní.

Žádný autor či redaktor biblických spisů nepsal ke svému textu malé či ještě menší čísla značící kapitoly a verše. Na kapitoly byl biblický text rozdělen Štěpánem Langtonem (profesor na univerzitě v Paříži, arcibiskup v Canterbury, kardinál Anglie) krátce před r. 1203. Na verše ještě později, mezi lety 1551 a 1555 Robertem Estiennem.

Ve většině případů je vidět dobře odvedená práce: kapitoly i verše jsou smysluplné celky. Někdy však již ne – děj buď přetéká za hranice kapitoly, nebo je k němu naopak něco ještě „přilepeno“. To není nic proti dělení na kapitoly a verše, jež je nezbytné a dobré. Bible měla již ve středověku desítky a možný stovky podob, rozměrů, použitých Písem atd. Tak prostě nešlo hledat zvolený oddíl po stránkách. Tím méně to jde dnes. Proto se děti učí také pořadí knih SZ a NZ, aby mohli nacházet zvolený text snadno a rychle.

Tedy zpátky k Est 2: Základní linie děje je zřetelná. Achašvéroš by rád novou královnu, ale musí být půvabného vzhledu!

Všimněme si: Opět musí Achašvéróšovi, tomu králi největší říše světa, někdo poradit. Výklad o slabém a manipulovatelném králi z minulého týdne se tedy nemýlil – Achašvéróš v tomto příběhu takový skutečně je. Druhý detail: Král si vzpomněl, jak bylo o královně rozhodnuto. Vypravěč neříká „jak o královně rozhodl“, vždyť to byl on, kdo chtěl Vašti předvádět, byl to Achašvéróš, kdo ve své „naloženosti ve víně“ neunesl královnino rozhodnutí. Byl to Achašvéróš, kdo se obrátil na své znalce zákona, aby za něj vyřešili osobní selhání. Přesto si vzpomněl, že o Vašti „bylo rozhodnuto“. To jen podtrhuje předchozí charakterizaci krále Achašvéróše a ještě to přidává určitý alibismus – on přece za situaci s Vašti nemohl, musel se řídit zákony země!

Třetí detail: Důležité nejprve je, aby budoucí adeptka na královnu byla půvabného vzhledu.

Je to špatné kritérium? Ani král ani panoši netvrdí, že je jediné! Je toto kritérium na nižší příčce, když člověk hledá partnera či partnerku?

Já si to nemyslím. Ani mladí, ani starší nepozvou na „rande“ někoho, kdo pro ně není hezký či pohledná. A ani pro nás to není jediné nebo snad nejdůležitější kritérium. Nemyslím tedy, že by v příběhu knihy Ester znamenala důležitost půvabu budoucí adeptky na královnu nějakou chlapskou povrchnost nebo šovinismus. Že se nám partner líbí také tělesně a esteticky je pro vztah velmi důležité a velkou oporou!

Shromáždění vybraných dívek do hradu v Šúšánu (Súsy; našli bychom toto město v dnešním Iranu; severně od Perského zálivu) pod dohled kleštěnce také nebylo nic neobvyklého. Adeptky na královnu je potřeba řádně připravit, vždyť mnoho z nich je z vesnic a malých měst.

A teprve nyní, jakoby mimochodem, vstupuje na scénu Mordekaj – a později Ester. Mordekaj z rodu Benjamínova, jako např. král Saul či apoštol Pavel, přesídlen přímo z Jeruzaléma. Tedy opravdu věrný žid! Zároveň už zde je v textu skryta nápověda, že Mordekaj a tak vlastně celý příběh knihy Ester je v první řadě vyznáním, ne historickou knihou: Všimněme si onoho drobného „e“

v textu a poznámky pod čarou, k níž odkazuje. Mordekajovi by muselo být alespoň 120 let, aby se mohl účastnit příběhu Ester a Achašvéroše (vládl 486-465 př. Kr.). Přesídlení za Nabuchodonozora probíhala od roku 622 př. Kr. v několika vlnách, poslední snad kolem r. 600 př. Kr.

Hned po Mordekajově původu se dozvídáme, že vychovával Hadasu neboli Ester. A více se o Mordekajovi vlastně nedozvíme – a dovědět nepotřebujeme. Je archetypem zbožného žida, pamatuje ještě život v Jeruzalémě a je adoptivním otcem Hadasy-Ester.

Vypravěč však udělá další odbočku, a rovnou přejde k Ester, místo aby rovnou doplnil Mordekajovu „epizodku“ v níž králi Achašvérošovi zachrání život. Činí tak nejen z dramatických důvodů, ale také z důvodu centra textu: Jde zejm. o osobu a jednání Ester! Tato žena je hlavní postavou tohoto příběhu. Mordekaj je jen jakýsi rádce či průvodce, připravovatel Ester na její úlohu.

Postava Ester

Tedy k Ester: Tato půvabná dívka si okamžitě získává náklonnost kleštěnce Hegaje, jenž měl na starost právě péči o adeptky na královnu. Tak se jí dostalo náležitých přidělů jídla i péče, a to *okamžitě*. Zároveň jí přidělil sedm služek a všechny je přemístil do nejlepší části „ženského domu“. Krása je mocná čarodějka, to asi dobře víme, tím spíše pak krásná žena, avšak na tomto místě nám opět vypravěč nenápadně sděluje i něco dalšího: Ano, jistě se klěštěnci Hegajovi líbila i fyzicky, avšak zároveň musela i svým chováním, osobností, šarmem. Právě proto, že Hegaj byl eunuch a i kdyby nebyl, Ester byla pannou, adeptkou na královnu, nikdy by ji nijak nezískal.

Ne náhodou biblický text říká „zalíbila se mu *a získala jeho náklonnost*“. Dosl.: „A byla příjemná/dobrá/radostná ta dívka v jeho očích“. Ester tedy není jen hezká žena, je mnohem víc. Dnes bychom řekli: dobrá spolčnice, je fajn, vyzrálá, dá se s ní mluvit, chápe atd. Ester je prostě ženou, jež okouzluje nejen svým půvabem, ale také tím, jaká je. A to je velmi důležité – jak pro nás dnes, tak pro příběh samotný. Právě Ester totiž získá přízeň všech, kdo ji spatří, ale také

přízeň krále Achašvéroše. Ba dokonce „si ji zamiloval nade všechny ženy“.

Zároveň však tato Ester něco tají. Zápletka opravdu filmová, zejm. z pohledu židů. Ester tají, že je židovka – a pokud se to provalí, bude nejspíš malér. Tak jak to židé často zažívali – útlak, násilí, nenávisť, odstup druhých lidí. Kdo příběh knihy Ester zná, ten však správně tuší, že kdyby bývala dala vědět králi Achašvéróšovi, že je židovkou, celý příběh by se pravděpodobně odehrál jinak.

I samotné jméno Ester je důležité, stejně jako jméno Mordkojovo, jak už to tak v Bibli bývá. Jméno Ester někteří odvozují od médského „astra“, což znamená „myrta“. To nedává mnoho smyslu. Většina se tak kloní k nápadné podobnosti s jménem bohyně Ištar. To už dává mnoho smyslu a dobře stojí v řadě nápověd zanechaných vypravěčem: Ester symbolizuje bohyni Ištar, Mordekaj symbolizuje Marduka. Ištar i Marduk jsou známá a hlavní babylónská božstva a navíc božstva dobrá.

Ištar je bohyně lásky, plodnosti a války. Marduk je znám jako vítěz nad Tiamat, čímž se stal hlavním bohem babylonského panteonu. Je také stvořitelem lidí.

Užití babylonských božstev jako symbolu není nic neobvyklého. Známe to také z knihy Daniel, a co je zajímavější, z příběhu o stvoření světa z Gn 1. Vše, co Hospodin stvořil, bylo v Babylóně považováno za božstva. A netvoří to, co nebylo – například tam zcela chybějí minerální látky a vzácné kovy.

Dokonce i ono „původní jméno“ Ester – Hadasa – sedí do této teorie. Udda-ša je akkadsky „její světlo“. Ester-Hadasa, Ištar-udda-ša tedy znamená „Ištar je její světlo“.

Posledním výklad je rabínský výklad, který spojuje jméno Ester s perským slovem setareh, jež znamená „hvězda“, podobně jako ugaritské athiratu nebo arabské athtar. Tento výklad spojuje krásu Ester s krásou hvězd, což má něco do sebe. V Talmudu je Ester nazývána Jitřenkou a je jí určen Ž 22, dle jeho „věnování“.

Vypravěč tak činí tuto knihu lákavou také pro ne-židy, kteří mohli snadněji než židé zaslechnout tyto návzuky Ester-Ištar, Mordekaj-Marduk.

Ester nakonec okouzila i krále a získala jeho lásku, nejen přízeň. Stala se královnou namísto Vašti („ta nejlepší“; Amestris) a král Achašvéróš uspořádal veliký hodokvas k Esteřině poctě. A jak se sluší na krále, poskytl krajinám úlevy a pocty.

Ester má na krále okamžitý vliv – jak to s partnerkami a královnami bývá. Esteřin vliv je však velmi pozitivní, je dobrem i pro mnohé další. Kéž by takto Achašvéróš jednal vždy!

Výstup pro nás

Biblické příběhy a oddíly mají vždy svůj hlavní význam a sdělení jako celky. Přesto je však dobré a moudré zamýšlet se také nad tím, jestli nám něco nenese tato věta, verš, kapitolka. Často to tak bývá, a vy to jistě víte.

Ve výkladu k dnešnímu oddílu jsem mnohé z toho, co se týká i nás, naznačil. K tomu ještě přidám: Každý příběh má svůj začátek a úvod. Stejně tak každá situace a každý člověk. Čím lépe známe tyto začátky či „dobové pozadí“ jednotlivce či skupiny lidí, tím lépe můžeme rozumět. A tím snadněji přemůžeme ty spousty vlastních názorů, úsudků a předporozumění, jež si jako lidé až automaticky vytváříme. Mnoho křesťanů a židů dělalo a dělá tuto chybu i s knihou Ester, a tak jí často rozumí chybně.

Druhý výstup: Kniha Ester je jednou z několika biblických knih a příběhů, kde hlavní roli hraje žena či dívka. Ano, starověká společnost byla patriarchální, a v mnoha ohledech je i dnes – ať už v Čechách či v Pákistánu. Ale ženy byly oceňované, měly vliv a často byly mnohem důležitější než muži.

Třeba jako královna Ester. Mordokaj by bez ní, její osobnosti a charakteru nedokázal židovský národ zachránit, i kdyby se sebevíc snažil.

Otázky, rozhovor

Píseň: 177 + MP